

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:

Egészévre	—	8 kor.
Félévre	—	4 "
Negyedévre	—	2 "

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

Kéziratokat nem adunk vissza.

A lap szellemi részét illető cikkek a szer-
kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz-
tár, — az esetleges reklamációk pedig a
kiadóhivatalnak küldendők.

XIII. Leó pápa jubileumáról.

(Püspök urunk I—1902. sz. körleveléből.)

Nagy ünnepre készül az egész ker. kath. Anyaszentegyház. Szentséges atyánk, XIII. Leó pápa, a 91 éves aggastyán, folyó év márc. 3-án kezdi meg pápaságának 25-ik évét. Nagyon ritka jubileum ez. Szent Péter apostol, az első pápa volt az, a ki biztos történeti adatok szerint 25 évig, 2 hónapig és 9 napig vezette az egyházat. Azóta látunk 263 pápát szent Péter trónján, és azok között csak egyet, ki ép annyi évig, de még tovább is állt az egyház élén és ez IX. Pius vala, kire még jól emlékszünk, mert a mi századunkból való és ki 31 évig, 7 hónapig, 23 napig uralkodott. Bizton reméljük, hogy a jelenben dicsőségesen uralkodó XIII. Leó, szentséges atyánk lesz a második, ki eléri sz. Péter éveit, mert már csak pár nap választ el minket azon öröndetes pillanattól. XIII. Leót ugyanis 1878. február 20-án választották meg pápának és március 3-án koronázták meg pápakirálylyá.

Nem annyira az erős természet, hanem az Isten különös gondviselése tartja a Szent atyát életben, tartja meg őt az egyház jelen viszontagságaiban. — Isten akarja, hogy a világ első öre soká maradjon az egyház élén, mert ő az évek hosszú során át alaposan tanulta megismerni a világ bajait és ismeri a bajok elleni gyógyszereket is. Ha tekintetbe vesszük azt a sok lelki fájdalmat, mely sz. Atyánk szívét emészté pápasága alatt, hosszú életkort alig jósolhattunk volna neki, mert minden testi bajnál rombolóbban hat az életre a lélek fájdalma. Mikép elődje, úgy ő is meg volt fosztva a bitorló olasz kormány által az anyagi eszközöktől, melyek az egész egyház vezetésére elkerülhetetlenül szükségesek és csakis a buzgó katolikus hívek adakozásai tették lehetővé a kormányzatot; rab ő is saját palo-

tájában pápasága első napjától kezdve mai napig, és életveszély nélkül házat el nem hagyhatja; folyton látja Európa minden országaiban a forradalom romboló munkáját, a gonoszság fékevesztett támadásait az egyház ellen, melynek ő a feje, ismeri az istentelen törvényeket, melyek itt is ott is hozattak az Egyház szent jogainak összetiprása végett; van tudomása gyermekeinek sok szenvedéséről keresztény országokban, vagy gyilkoltatásáról a pogányoknál, úgy hogy sz. Pállal igazában felkiálthat: „*kicsoda szenved, hogy én ne szenvednék? kicsoda botránkozik, hogy én ne égjek?*“ (2. Cor. 11. 29.) Mindez nem szolgál az élet meghosszabbítására, de képes erősebb alkatot is megemészteti.

Áldjuk a jó Istent, ki az egyház javára életben tartja sz. Atyánkat, mert a pogányságba visszavágyódó világnak szüksége vagon arra, kit a régi jóvendölések is „*lumen de coelo*“-nak, égről jövő világosságnak neveznek. Hozott is világosságot körlevelei által a társadalomba a legbonyolódottabb ügyekben, mely levelekért örök hálaival tartozunk neki.

XIII. Leó olyan pápa, melyet a világ jelen állapotára megkíván. Hivatkozunk ebben a végtelen bölcseségre, mely vaktában nem cselekszik, hanem a célnak megfelelően, és ha visszatekintünk sz. Atyánk előbbi életére, rögtön felismerjük, hogy Isten Őt nagy időkre és nagy ügyekre szánta.

Korán lett apostoli követté, majd érsekké és bárhova helyezte őt Krisztus helytartója, a legnagyobb bölcseséggel és erélylyel végezte a rábizott teendőket. Csodálatos buzgósággal vezette Perugia megyéjét és különösen papjainak kiképeztetésére fordította legnagyobb gondját.

Kifogyhatatlan volt szeretete már akkor is népe iránt és volt is bő alkalma annak gyakorlására, mert megyéjét abban az időben minden lehető csapás

érte. Forradalom, háboru, áradások, éhség, földrendés, ragályos betegségek a legnagyobb nyomorba ejték népét — és ő a legbölcsebb intézkedéseket tette a nyomor enyhítésére. Palotájában naponkint összegyűjté az éhezőket és ebédet főzetett számukra, melyet papjaival Ő maga osztott ki közöttük.

Már akkor is nagyban terjeszté népe között a legbensőbb tiszteletet szűz Mária iránt és mint pápa is a legnagyobb súlyt fektette minden időben ezen gyermeki áhitatra az ég királynéja iránt. Ezen okból küldötte évenként az összes kereszténységhez körlevelét, felélesztve bennünk a sz. olvasó iránti buzgalmat; Október havát a szentséges olvasó királynőjének szentelte minden időkre. Erősen bizik abban, hogy Isten anyja, ki a küzdő egyháznak minden vészteljes időben segítségére jött, a jelen szomorú időkben is lefogja küzdeni ugyanezen egyháznak ellenségeit.

Az egyház ellenei félve néznek Róma felé; és joggal, mert Leó oroszánt jelent és ő az oroszán erejével és bátorságával, de egyszersmind a bármely szelidségével törekszik a gonoszok erőlködéseit megfékezni. Főpásztori gondoskodásában minden ország fejedelmeivel áll összeköttetésben és Isten után bölcs tapintatának köszönhetni, hogy még úgy vagyunk, a hogy vagyunk.

Minden jó gyermek érdeklődik messze távol levő atya iránt és kíváncsian tudakozódik hogylétéről, örömeiről, fájdalmairól. De minden földi atyánál több nekünk a sz. Atya, kiben Krisztus helytartóját és lelki atyánkat tiszteljük és szeretjük. Minden jó keresztény mély tisztelettel van a római pápa iránt és gyermeki szeretettel gondol ő reá. Nekünk, magyar katolikusoknak még több okunk van erre. Már III. Ince pápa mondá 700 év előtt: „*a világ minden népei között az apostoli szentszék mindig Magyarországot szerette legjobban.*“ Ezt mondhatni XIII. Leó pápáról is. Sokat beszélhetnének erről a magyar zarándokok, kik szerencsések voltak lábai előtt térdelhetni. Ezeréves fenállásunk ünnepén külön körlevélben fejezte ki örömét a sz. Atya a magyarok ezen ritka jubileuma fölött és új nagy ünneppel örököltette meg ezen történelmi nevezetességet, örök időre elrendelve október hó második vasárnapján: a Magyarok Nagyasszonyának ünnepét.

Mindezekről hálás és kegyeletes szívvel megemlékezve, *elrendelem, hogy a folyó év márczius hó harmadikán, Szentséges Atyánk megkoronáztatása huszonötödik évfordulóján minden plebániatemplomban azon kápolnáknak, ahol rendes istentisztelet szokott*

tartatni, ünnepélyes szent mise mondassék. (Missa solemnis ut in Cathedra S. Petri die 18. Jan. cum unica oratione *Deus omnium fidelium pastor etc.*“ Gl. Tract. Cr. Praef. de Apost. in fine *Ite Missa est in tono solemni, U. E. S. Joannis*), *a melyen az elemi és középiskolák tanuló ifjúsága, tanítóival és tanáraival együtt megjelenjen, s a melyre a kath. egyesületek, az egyháztanács tagjai és a hívek is a szószékről meghívassanak.*

Örvendjünk azért szívünk mélyéből és kérjük jószágos Istenünket, *hogy „tartsa meg őt, és éltesse, és tegye őt boldoggá már itt a földön és ki ne szolgáltatssa őt ellenségeinek kezeibe.“*

Karcolatok

egyházmegyénk 1848—49. évi történetéből.

Irta: Kovács Gyárfás.

(Folytatás.)

A papság. Az erdélyi papságot ha különösebb figyelemmel kísérjük az 1848—49. évi mozgalmak közt, azt tapasztalndjak, hogy az ugynevezett lelkeskedő papság legtöbbje a komoly és zivatrosabb időkben is hű maradt hivatásához, nem távozva elnyája mellől. Erre már az idők és eseményeik természeténél fogva különös szükség is volt. Mert hisz' kitől nyert volna különben a nép vigaszt a balsorsban? Ki vezette volna igaz utra a mozgalmas idők téveterg labirintjaiból? Ki lelkesítette volna a honpolgárokat hazafias kötelességeik teljesítésére, ha nem a lelkeszet terén működő papság?!

Ha ifjaink küzdöttek és vértettek a hazáért: a tehetetlen öregek, nők és gyermekek a kétség és a haza sorsa iránti siralmak közt vigaszt, bátorítást csak a lelkeskedő papságtól nyertek — kivált az előre haladottabb koruktól. Mig aztán a fiatalabb rész, káplánok és kivált tanárok, kik elől a Muzsák hajlékait Mars, a hadak istene bezárta volt, mélyebben beavatkoztak a politikai mozgalmakba és felleptek a honmentes harc zajában tábori káplánokul, szivgyulasztó Kapisztránokul. — Kard és Krisztus keresztjével kezükben, küzdöttek hazánk szent ügyéért.

A papnövédek is a mozgalmak csillapultáig haza bocsátatván, a papnevelde működése megszünt egy oly egész évig, mely alatt igen sok történt. A mozgalom igen sokakat kiragadott közülök, mások a kormány beavatkozása folytán pályát cseréltek; sőt sokan, bár fel voltak szentelve, hivatalvesztettek lettek hazafias mozgalmakban való részvételük miatt. Ezért mondá báró Wohlgenmuth Lajos erdélyi kormányzó 1849. október 20-án 1130 sz. rendeletében, miszerint „a felforgatási korszak alatt épen az ifjabb kath. papság szelleme vala megromolva.“¹⁾ Igen, „megromlott“ előtte, de nem a szentügy érdekében; mert a fiatal papság szelleme nem megromlott akkor, mikor a hazáért küzd. — Papnövédekünk mig a neveldei életet a külső küzdelmekkel fel nem cserélték, hazafias érzületüknek azzal is adtak kifejezést, hogy nemzeti színű kollárét viseltek.²⁾

1) „Az erdélyi egyházmegyei papnevelde történeti vázlata“ 76. l. — Irta. Beke Antal.

2) Kozma Döme deési gárgyán közlése. Ő akkor szerzetes növédek volt a Kapisztrániták zárdájában, mely a tehérvári várban volt, — de a vár bombáztatásakor elpusztult.

A papság ezen hazafias szereplésének forrása, természetesen, azon szeretet és ragaszkodás volt, melyvel a magyar klérus, mint minden időben, úgy most is, csüngött és rajongott hazája szabadsága, függetlensége és alkotmányáért.

De a kebel eme szent érzelmein kívül még egyéb körülmény is adott impulzust hazafias működésük és cselekedeteik irányára.

És ezen impulzus egy *keresztes háború* indításához célzó miniszteri rendeletből vette erejét. E *keresztes háborúra vonatkozó rendeletet Horváth Mihály* kultuszminiszter adta ki a közeleddelt muszka invázió visszatörölése és működésének megállítására céljából.

„Az orosz nemcsak a nemzeti és polgári szabadság, hanem a vallás és lelkiismeret szabadsága ellen is készül. Föl tehát hazánk lelkeszei! Készüljétek ti is *keresztes háborúra* a zsarnok hódító ellen, ki benneteket és hiteiteket pogányoknak nevez. Három hét alatt ötször buzdítsák a népet a szabadságharc eruyedetlen folytatására s arra, hogy készen álljon tömeges felkelésre és minden áldozatra; a római és görög katolikus papok körmeneteket és nyilvános imádságot tartanak, hogy győzedelmet adjon Isten a szabadságért harcolóknak; június 6-án minden felekezet hívei szigorúan bűjtöljenek, a katolikusok az Oltáriszentség kitételével, más vallásuak is istentiszteleteik alkalmával mindenkor felolvassák a minisztertől küldött imádságot; harangozzanak mindannyiszor a könyörgés befejeztével; a felkelés esetébe pedig álljanak az egyház főpásztorai és főpappjai ünnepi öltözetben a nép élére s a vallás mindenható szózatával buzdítsák a népet a vallási és polgári szabadság megoltalmazására, hogy a béke napjai Isten dicsőségére mennél hamarább bekövetkezzenek!³⁾

Ily tartalmu rendelet kibocsátását ezen idők később történetirői csak a kor szelleme és politikai ügyek válsága közt tartják indokoltnak, de nem megfontolt és célravezetőnek „Mert míg a vallás és szolgálai az „irtóztató veszedelem“ ellen imádkozásokat rendeltek, a harangokat zugatták és bűjtölttek — a nép szívét egészen rémületbe ejtették“. — Aztán meg mire való volt az az általános bűjtöltetés, mikor a protestáns a bűjt valláserkölesi értékét amny is semminek tartja?⁴⁾

Azonban a mozgalmas és izgalmas idők hatásai alatt az emberben minden háttérbe szorul, az ész uralmához praeponderálóan járul a szív érzülete s az a borús kép, melyet egy szabadsága, függetlensége s alkotmányától megrabolt ország kesergő nevetője tár eléje. Ki ne ragadna ilyenkor kardot, mely kaszabolja az ellenséget? Melyik pap nem forgatná az evangélium két élti fegyverét minden merénylet ellen, mely a polgári és vallási szabadság ellen irányították?! Aztán az a harang akár *vivos vocat*, akár a *mortuos plangit*, akár *fulgura frangit*, akár *Ave Máriára* szóljon s ez, imádkoztatás és bűjtölés is: veszedelmet még sohasem okozott sem senki az azok által előidézett rémület hatása alatt eskőrságot nem kapott. — Ezen intézkedés mind az egyházi rendhez tartozott kultuszminiszterhez, mind pedig hazánk akkori szorongatott helyzetéhez igen is illett. Hisz maga a hős királyi dalnok is imá-

kozik: *Eripe me de inimicis meis, Deus meus, et ab insurgentibus in me, libera me.* (Psal. 58.)

De térjünk a történet folyamához!

Felbuzdult tehát egyházmegyénk papsága is. . . Oh, hány Kapisztrán volt köztök! . . .

Hiszem ezért, hogy nem cselekszem baszontalan szolgálatot, ha espereskertületként küzlöm azok neveit — a meny nyiben korlátolt körömben lehetséges —, kik nemzetünk szabadságharcú küzdelmeiben akár a szónoklat hatalmával, akár pedig fegyverrel kezökben részt vettek.

De mielőtt a küzléshez fognék, megnevezem forrásaimat. — Mind apai, mind anyai ágon ugyszólván Levita-nemzetiségből születvén, Kovács Ignác, Kovács György, Györfly Lajos, Györfly János apai illetve anyai pap nagybátyáimtól még fiatal koromban sokat hallottam és hallgattam ajkairól az általok átélt forradalmi dolgokat. Aztán káplán koromban a szabadságharc éveit szintén átélt, küzdött s aztán is sokat szenvedett Keresztes Márton nagyboldogasszonyi plebános és esperes mellett levén, sokszor és sokat regélt ő ez idők eseményei és személyeiről. Ekkor meg-megfordult nála Farczádi Kovács Mihály volt tábori káplán is, ki maga is egy eleven adathalmaza volt az 1848–49. évi idők történeteinek. Lörcincz Ferenc bátyánk, ki jelenleg sinfalvi plebános és esperes, szintén adatára sőt vitére levén a nagy idők eseményeinek — szintén volt szíves adatokkal szolgálni. Búzás Mihály t. kanonok főesperes-plebános önagsága is szívesen választott adatokért bozzaintézett kérésre . . . Ő is a küzdők sorában volt. Beke Antal is „Az erdélyi egyházmegyei papnevelde történeti vázlatá“-ban számos adatot hoz fel. Betegh Imrénének (1848–49-ben aulista) 1882-ben dec. 19-én hozzágm küldött levele is sok adatot tartalmaz. A ferencrendiekéről különösen három szerzetestől kaptam felvilágosításokat: egyik Kozma Döme deési gárgyán, másik kettő pedig Bartók Nár-cisz szamosújvári vikárius és tr. Nagy Ferenc ugyanott, kik élő tanni emez időknek. — A mozgalmak egyik főhelyének — a Bánya és havasvidéknek adatait magam forgattam, *Kolossy Antal 1882. évi Schematismusában* szintén érdekes adatokat sorol elé. Ambrus József kis orosz plebános „Az 1848 és 49-ik évi szabadságharcban részt vett római és gr. katolikus Paphonédek“ című műve hasonlóan nyújt egy-két adatot. — És más művek és tradíciók.

Ezek alapján fogom közölni feljegyzéseimet egyházmegyénk papjairól. — A kép nem leend visszataszító, melyet rólok adok. Sőt egy olyan Albumnak tekinthető, mely lapjainak minden egyesfordításával a változatosság ingerét nyújtva egyntal kedves alakjait tünteti élénk azon férfiaknak, kik a szöbön forgó nagy idők és eseményeik közt is hazánk és egyházmegyénknek soha sem váltak szegényenére, hanem igen is mindig tiszteletünk egyéniséget képezik, kikben szentegyházunk és hazánk iránti szeretetük és ragaszkodásuk egygyé olvadva, arról fognak tanuskodni, hogy az erdélyegyházmegyei papság 1848–49-ben két nagy áldozatot hozott: *mint papok hasonlóan a jó pásztorhoz készek voltak életüket adni a nyá-jért és mint magyarok szívvel, tettel s némelyek vérrrel is viv-ták a dicsők harczát!* — — —

„Ah szent szabadság vérrrel irt nagy könyve! . . .
Aranybetűid közt hány pap van; de hány! . . .
Kik érted égő honszerelmi hévvel
Oroszlánként vittak a csatán.

3) „A magyar nemzet története“. Szerk. Szilágyi Sándor. 1898. X. köt. 322. és köv. l.

4) „Magyar szabadságharc története“. Irta Vargyas Endré. 1879. év. 608 lap.

érte. Forradalom, háboru, áradások, éhség, földrendés, ragályos betegségek a legnagyobb nyomorba ejték népét — és ő a legbölcsebb intézkedéseket tette a nyomor enyhítésére. Palotájában naponkint összegyűjté az éhezőket és ebédet főzetett számukra, melyet papjaival Ő maga osztott ki közöttük.

Már akkor is nagyban terjeszté népe között a legbensőbb tiszteletet szűz Mária iránt és mint pápa is a legnagyobb súlyt fektette minden időben ezen gyermeki áhitatra az ég királynéja iránt. Ezen okból küldötte évenként az összes kereszténységhez körlevelét, felélesztve bennünk a sz. olvasó iránti buzgalmat; Október havát a szentséges olvasó királynőjének szentelte minden időkre. Erősen bizik abban, hogy Isten anyja, ki a küzdő egyháznak minden vészteljes időben segítségére jött, a jelen szomorú időkben is lefogja küzdeni ugyanezen egyháznak ellenségeit.

Az egyház ellenei félve néznek Róma felé; és joggal, mert Leó oroszánt jelent és ő az oroszán erejével és bátorságával, de egyszersmind a bárány szelidségével törekszik a gonoszok erőlködéseit megfékezni. Főpásztori gondoskodásában minden ország fejedelmeivel áll összeköttetésben és Isten után bölcs tapintatának köszönheti, hogy még úgy vagyunk, a hogy vagyunk.

Minden jó gyermek érdeklődik messze távol levő atyja iránt és kíváncsian tudakozódik hogylétéről, örömeiről, fájdalmairól. De minden földi atyánál több nekünk a sz. Atya, kiből Krisztus helytartóját és lelki atyánkat tiszteljük és szeretjük. Minden jó keresztény mély tisztelettel van a római pápa iránt és gyermeki szeretettel gondol ő reá. Nekünk, magyar katolikusoknak még több okunk van erre. Már III. Ince pápa mondá 700 év előtt: „*a világ minden népei között az apostoli szentiségek mindig Magyarországot szerette legjobban.*“ Ezt mondhatni XIII. Leó pápáról is. Sokat beszélhetnének erről a magyar zarándokok, kik szerencsések voltak lábaj előtt térdelhetni. Ezeréves fenállásunk ünnepén külön körlevélben fejezte ki örömét a sz. Atya a magyarok ezen ritka jubileuma fölött és új nagy ünnepel örököltette meg ezen történelmi nevezetességet, örök időre elrendelve október hó második vasárnapján: a Magyarok Nagyasszonyának ünnepét.

Mindezekről hálás és kegyeletes szívvél megemlékezve, *elrendelem, hogy a folyó év márczius hó harmadikán, Szentséges Atyánk megkoronáztatása huszonötödik évfordulóján minden plebániatemplomban, azon kápolnáknak, ahol rendes istentisztelet szokott*

tartatni, ünnepélyes szent mise mondassék. (Missa solemnis ut in Cathedra S. Petri die 18. Jan. cum unica oratione *Deus omnium fidelium pastor etc.*“ Gl. Tract. Cr. Praef. de Apost. in fine *Ite Missa est in tono solemni, U. E. S. Joannis*), *a melyen az elemi és középiskolák tanuló ifjúsága, tanítóival és tanáraival együtt megjelenjen, s a melyre a kath. egyesületek, az egyháztanács tagjai és a hívek is a szószékről meghívassanak.*

Örvendjünk azért szívünk mélyéből és kérjük jószágos Istenünket, *hogy „tartsa meg őt, és őrtesse, és tegye őt boldoggá már itt a földön és ki ne szolgálta őt ellenségeinek kezébe.“*

Karcolatok

egyházmegyénk 1848—49. évi történetéből.

Irta: *Kovács Gyárfás.*
(Folytatás.)

A papság. Az erdélyi papságot ha különösebb figyelemmel kísérjük az 1848—49. évi mozgalmak közt, azt tapasztalndjak, hogy az ugynevezett lelkeskedő papság legtöbbje a komoly és zivatárosabb időkben is hű maradt hivatásához, nem távozva elnyája mellől. Erre már az idők és eseményeik természeténél fogva különös szükség is volt. Mert hisz' kitől nyert volna különben a nép vigaszt a balsorsban? Ki vezette volna igaz utra a mozgalmas idők téveteget labirintjaiból? Ki lelkesítette volna a honpolgárokat hazafias kötelességeik teljesítésére, ha nem a lelkeszet terén működő papság?!
Ha ifjaink küzdöttek és vészettek a hazáért: a tehetetlen öregek, nők és gyermekek a kétség és a haza sorsa iránti siralmak közt vigaszt, bátorítást csak a lelkeskedő papságtól nyertek — kivált az előre haladottabb koraktól. Mig aztán a fiatalabb rész, káplánok és kivált tanárok, kik elől a Muzsák hajlékait Mars, a hadak istene bezárta volt, mélyebben beavatkoztak a politikai mozgalmakba és felleptek a honmentés harciban tábori káplánokul, szivgyulasztó Kapisztránokul. — Kard és Krisztus keresztjével kezükben, küzdöttek hazánk szent ügyéért.

A papnövédek is a mozgalmak csillapultáig haza bocsátatván, a papnevelde működése megszünt egy oly egész évig, mely alatt igen sok történt. A mozgalom igen sokakat kiragadott közülök, mások a kormány beavatkozása folytán pályát cseréltek; sőt sokan, bár fel voltak szentelve, hivatalvesztettek lettek hazafias mozgalmakban való részvételük miatt. Ezért mondá báró Wohlgenmuth Lajos erdélyi kormányzó 1849. október 20-án 1130 sz. rendeletében, miszerint „a felforgatási korszak alatt épen az ifjabb kath. papság szelleme vala megromolva.“⁽¹⁾ Igen, „megromlott“ előtte, de nem a szentügy érdekében; mert a fiatal papság szelleme nem megromlott akkor, mikor a hazáért küzd. — Papnövédekünk mig a neveldei életet a külső kűzdelmekkel fel nem cserélték, hazafias érzületüknek azzal is adtak kifejezést, hogy nemzeti színű kollárét viseltek.⁽²⁾

1) „Az erdélyi egyházmegyei papnevelde történeti vázlat“ 76. l. — Irta Beke Antal.

2) Kozma Döme deési gárgyan közlése. Ő akkor szerzetes növédek volt a Kapisztrániták zárdájában, mely a fehérvári várban volt, — de a vár bombáztatásakor elpusztult.

A papság ezen bazafias szereplésének forrása, természetesen, azon szeretet és ragaszkodás volt, melyvel a magyar klérus, mint minden időben, úgy most is, csügött és rajongott hazája szabadsága, függetlensége és alkotmányáért.

De a kebel eme szent érzelmei kívül még egyéb körülmény is adott impulzust hazafias működésük és cselekedeteik irányára.

És ezen impulzus egy *keresztes háború* indításához célzó miniszteri rendeletből vette erejét. E *keresztes háborúra vonatkozó rendeletet Horváth Mihály* kultuszminister adta ki a közeledett muszka invázió visszatartása és működésének meggátolása céljából.

„Az orosz nemcsak a nemzeti és polgári szabadság, hanem a vallás és lelkiismeret szabadsága ellen is készül. Föl tehát hazánk lelkeszei! Készüljétek ti is *keresztes háborúra* a zsarnok hódító ellen, ki benneteket és híveiteket pogányoknak nevez. Három hét alatt ötször buzdítsák a népet a szabadságharc erüedetlen folytatására s arra, hogy készen álljon tömeges felkelésre és minden áldozatra; a római és görög katolikus papok körmeneteket és nyilvános imádságot tartanak, hogy győzedelmet adjon Isten a szabadságért harcolóknak; június 6-án minden felekezet hívei szigorúan böjtöljenek, a katolikusok az Oltáriszentség kitételével, más vallásuak is istentiszteleteik alkalmával mindenkor felolvassák a minisztertől küldött imádságot; harangoznak mindannyiszor a könyörgés befejeztével; a felkelés esetében pedig álljanak az egyház főpásztorai és főpappjai ünnepi öltözetben a nép élére s a vallás mindenható szózatával buzdítsák a népet a vallási és polgári szabadság megoltalmazására, hogy a béke napjai Isten dicsőségére mennél hamarabb bekövetkezzenek!“³⁾

Ily tartalmu rendelet kibocsátását ezen idők később történetirői csak a kor szelleme és politikai ügyek válsága közt tartják indokoltnak, de nem megfontolt és célravezetőnek „Mert míg a vallás és szolgálai az „irtóztató veszedelem“ ellen imádkozásokat rendeltek, a harangokat zugatták és böjtöltettek — a nép szívét egészen rémületbe ejtettek“. — Aztán meg mire való volt az az *általános böjtöltetés*, mikor a protestans a böjt valláserkölcsi értékét amugy is semminék tartja?“⁴⁾

Azonban a mozgalmas és izgalmas idők hatásai alatt az emberben minden háttérbe szorul, az ész uralmához praeponderálóan járul a szív érzüllete s az a borús kép, melyet egy szabadsága, függetlensége s alkotmányától megrabolt ország kesergő neműje tár eléje. Ki ne ragadna ilyenkor kardot, mely kaszabolja az ellenséget? Melyik pap nem forgatná az evangélium két élű fegyverét minden merénylet ellen, mely a polgári és vallási szabadság ellen irányítatik?! Aztán az a harang akár *vivos vocat*, akár a *mortuos plangit*, akár *fulgura frangit*, akár *Ave Máriára* szóljon s az, *imádkoztatás és böjtöltés* is: veszedelmet még sohasem okozott sem senki az azok által előidézett rémület hatása alatt eskőrságot nem kapott. — Ezen intézkedés mind az egyházi rendhez tartozott kultuszministerhez, mind pedig hazánk akkori szorongatott helyzetéhez igen is illett. Hisz maga a hős királyi dalnok is imá-

kozik: *Eripe me de inimicis meis, Deus meus, et ab insurgentibus in me, libera me.* (Psal. 58.)

De térjünk a történet folyamához!

Felbuzdult tehát egyházmegyénk papsága is. . . . Oh, hány Kapisztrán volt köztök! . . .

Hiszem ezért, hogy nem cselekszem baszontalan szolgálattal, ha espereskerületenként közlöm azok neveit — a mennyiben korlátolt körömben lehetséges —, kik nemzetünk szabadságharcú küzdőleiben akár a szónoklat hatalmával, akár pedig fegyverrel kezökben részt vettek.

De mie előtt a közléshez fognék, megnevezem forrásaimat. — Mind apai, mind anyai ágon ugyszólván Levita-nemzetiségből születvén, Kovács Ignác, Kovács György, Györfly Lajos, Györfly János apai illetve anyai pap nagybátyáimtól még fiatal koromban sokat hallottam és hallgattam ajkairól az általok átélt forradalmi dolgokat. Aztán káplán koromban a szabadságharc éveit szintén átélt, küzdött s aztán is sokat szenvedett Keresztes Márton nagyboldogszonyi plebános és esperes mellett levén, sokszor és sokat reggelt ő ez idők eseményei és személyeiről. Ekkor meg-megfordult nála Farczádi Kovács Mihály volt tabori káplán is, ki maga is egy eleven adathalmaza volt az 1848–49. évi idők történeteinek. Lörincz Ferenc bátyánk, ki jelenleg sántalvi plebános és alesperes, szintén adattára sőt vitéze levén a nagy idők eseményeinek — szintén volt szíves adatokkal szolgálni. Búzás Mihály t. kanonok főesperes-plebános önagsága is szívesen választott adatokért hozzáintézett kérésre . . . Ő is a küzdők sorában volt. Beke Antal is „Az erdélyi egyházmegyei papnevelde történeti vázlatá“-ban számos adatot hoz fel. Betegh Imrénének (1848–49-ben aulista) 1882-ben dec. 19-én hozzám küldött levele is sok adatot tartalmaz. A ferencrendiekről különösen három szerzetestől kaptam felvilágosításokat: egyik Kozma Döme deési gárgyán, másik kettő pedig Bartók Nácisz szamosújvári vikárius és tr. Nagy Ferenc ugyanott, kik élő tanui emez időknek. — A mozgalmak egyik főhelyének — a Bánya és havasvidéknek adatait magam forgattam. *Kolossy Antal 1882. évi Schematismusában* szintén érdekes adatokat sorol elé. Ambrus József kis orosz plebános „Az 1848 és 49-ik évi szabadságharcban részt vett római és gr. katolikus Paphonvidék“ című műve hasonlóan nyújt egy-két adatot. — És más művek és tradíció.

Ezek alapján fogom közölni feljegyzéseimet egyházmegyénk papjairól. — A kép nem leend visszatartó, melyet rólok adok. Sőt egy olyan Albumnak tekinthető, mely lapjainak minden egyesfordításával változatosság ingerét nyújtva egyuttal kedves alakjait tünteti elénk azon férfiaknak, kik a szőben forgó nagy idők és eseményeik közt is hazánk és egyházmegyénknek soha sem váltak szőgyenére, hanem igen is mindig tiszteletük egyéniséget képezik, kikben szentegyházunk és hazánk iránti szeretetük és ragaszkodásuk egygyé olvadva, arról fognak tanuszkodni, hogy az erdélyegyházmegyei papság 1848–49-ben két nagy áldozatot hozott: *mint papok hasonlóan a jó pásztorhoz készek voltak életüket adni a nyá-jért és mint magyarok szívvel, tettel s némelyek vérrrel is vitták a dicsők harczát!* — — —

3) „A magyar nemzet története“. Szerk. Szilágyi Sándor. 1898. X. köt. 322. és köv. l.

4) „Magyar szabadságharc története“. Irta Vargyas Endré. 1879. év. 608 lap.

„Ah szent szabadság vérrrel irt nagy könyve! . . .
Aranybetűid közt hány pap van; de hány! . . .
Kik érted égő honszerelmi hévvel
Oroszlánként vittak a csatán.

... S midőn a fegyver porba hullt kezökből,
Megtentelték a bitót, vérpodot ...
Büszkén, merészen, hősiül, meg nem törve
Mint egy télisten, a diósok, nagyok! ...

Ki nem birt kardot, gyújtott szent ígérel,
Küldött maga helyet százat, ezeret.
S a mije csak volt, mindenét odaadta,
Maga nyomorgott, tazott, éhezett.
Sőt midőn már minden áldozat, vér
Hiába volt, hogy minden elveszett:
Az áldozatokból akkor sem fogott ki —
— Szentelt nagy titokban imát s könyeket!⁵⁾

Tudomány és szabadság.

„A hívő keresztény tudósoknak nincs kellő szabadságuk a tudományos kutatásokban, mert a dogmák akadályozzák őket.“ Sokszor halljuk felhívni ezen ellenvetést a pozitív hitű tudomány megbízhatósága ellen. Legújabb időben kifejezést adott annak nem kevesebb tekintély, mint Mommsen, a híres német történész, ama levelében, melyet a müncheni „Neueste Nachrichten“ című laphoz intézett azoo alkalomból, hogy Vilmos német császár nem rég, épen pozitív hitére való tekintetből nevezett ki a strassburgi egyetemnek történettudományi katedrájára egy fiatal tudóst, névleg Spahnt, irván a következőket:

„A tudomány gyökerére illeszti az a fejszét, a ki oly egyetemi tanárt nevez ki, a kinek kutatási szabadsága korlátozva van. Eltekintve a theologiai fakultásoktól, a felekezeti és a legnagyobb ellensége tudományos egyetemi életünknek. Történést vagy filozófiust kinevezni az egyetemre, a kinek katolikusnak vagy protestánsnak kell lenni s a ki tudományos tevékenységével a hitfelekezetek érdekeit előmozdítja, annyit jelent, mint lekötölni az illetőt, hogy szabad kutatását korlátozza mindazokon a pontokon, a melyek a dogmát veszedelmesen érintik; annyit jelent, mint megtiltani a protestánsnak, hogy ne méltányolja a pápaságnak óriási kibatásu intézményét s megtiltani a katolikusnak, hogy ne tulajdonítson mélységet és fontosságot a protestantizmusnak. Tartja minden fiatal ember szem előtt, hogy a sikernek első feltétele az igazmondóságnak bátorsága s hogy nem való az egyetemre a fanatikus, a ki az igazságot felfogni sem bírja. Azért tehát a tanárságokra való kinevezéseknél soha sem szabad ügyelni a tanárnak felekezeti voltára; nem szabad a tanárokat felekezeti kényszerrel lekötöni.“

A szabad kutatás és korlátlan vélemény szabadság nevében annyiszor hangoztatott ezen ellenvetést valahányszor felhozták mindanyiszor meg is cáfolták, kimutatván, hogy a pozitív hitnek dogmái ugyan korlátai a féktelen szabadságnak, de soha a szabadságnak s így inkább irányított képeznek a különféle vélemények ütvészőjében.

De midőn a józan, tárgyilagos Mommsen is hangot ad újból ezen ellenvetésnek, a cáfolásnak sem szabad elmaradnia, melynek pedig ezuttal méltónak is kell lennie azon nagy tekintélyű tudóshoz, a ki az igazság elől nem szokott elzárkózni s hajlandó azt, ha kellő indokokkal támogatattik, még az ellenféltől is elfogadni.

Hogyan győzzük meg tehát az őz tudóst álláspontjának helytelenségéről s az ellenkező véleménynek igazságáról?

Ugy véljük a következőkre lehetne figyelmét főtávirni, írja a „magyar Chateaubriand“ nevet kiérdemelt jelesünk.*)

A tudományoknak kétféle csoportja van: az egyik csoport csak a tényeket, a pozitív adatokat keresni s ezek az exakt tudományok; a másik csoport az emberi életet vizsgálja kulturájában, történetében, gazdasági alakulásában, vizsgálja a világnézetet, az erkölcsi életet — mondjuk ki röviden — ez történet és filozófia. Mindkét csoportban kutatni kell tényeket, adatokat; de míg az első csoportnak munkája a tények kiderítésével szinte be van végezve, addig a

másik csoport kérdései körül a főfeladat nem a tények kutatásában, hanem azozoknak elbírálásában és méltatásában rejlik. Ez annyira igaz, hogy még az első csoport adathalmazában is a világnézetre vonatkozó rendszeresítések nem az exakt tudományoknak, hanem a természetbölcseletnek, tehát a filozófiának képezik főadatát.

Ezek alapján nyíltan kijelentjük, hogy az adatoknak, a tényeknek kutatásában minden pozitív hitű tudós, még a katolikusoknak is teljes szabadságuk van s ebben a kutatásban semmi mást nem kell a kutató tudósnak szem előtt tartania, mint a tudományak elveit. De a mi a filozófiát s a történetet illeti, itt már igen is határt vonunk a szubjektív féktelenkedésnek s éles különbséget teszünk a hívő és hitetlen tudós, a hitet megerősíteni, vagy azt megdönteni akaró tudomány, illetve tudós vélemények között s a míg senki sem jut eszébe két tanszékét követelni a chemia számára: egy hívőt és egy hitetlent, mivel a chemia nem filozófia, hanem csak tüzetes és szerencés kutatásokat eszközöl a testek összetételének kérdésében, addig bizonyára a történetnek és filozófiának külön tanszékét követeltünk, mert itt már nemcsak tényekről, de azok helyes felfogásáról, itt már nem pozitív törvényekről, hanem világnézetről van szó, egy szóval: itt már nem a tudomány mint számokban kifejezhető adathalmaz, hanem a tudósok személyisége dönt s első sorban az ő állásfoglalása a vallási kérdésekkel szemben.

Tény ugyanis, hogy többféle világnézet van: van ugyanis hívő és hitetlen, régi és új világnézet. Mindenkinek a saját nézete mellett vannak argumentumai, melyeket egyéni benyomások és appreciáció szerint lehet megítélni; lehet kicsinyelni, lehet cáfolni csavarni; de pozitív számokkal, mint az exakt tudományok, senki sem rendelkezik. De ha ez így van, akkor mi, midőn a hitetlen tanárok mellett hívő bölcselet- és történet-tanárokat is kívánunk alkalmaztatni, ezen kívánságunk semmi mást nem jelent, minthogy e tudományokban tényleg helye van a különböző világnézeteknek s az már csak méltányos, hogy a hitetlen világnézet mellett a hívő világnézet is érvényesüljön. Ez a kívánalom csakugyan nem vét a tudományok járó tisztelet, sem az őt megillető szabadság ellen; sőt épen e tudományozakok pszichológiájának egyedül helyes érvényesülését képezi. Avagy talán a jogbölcselet révén szabad azt az új világnézetet hirdetni, hogy a haza csak egy chimaeikus fogalom, s a humanizmus lárvája alatt meg van engedve a haza hőseit vérszomjas beszűkítésként nevezni és ezekkel szemben az ellenkező régi világnézetnek nem szabad érvényesülnie? Hisz akkor valóban ez volna a legelviselhetetlenebb bilincs, melyet valaha a szabadság fölszentelt kezeire alkalmaztak! — Legyünk hát egymásiránt méltányosok; ez az igazságnak és kölcsönös szeretetnek a törvénye.

Oriens.

TANÍTÁSÜGY.

Az egyházközségi és állami iskolák Észak-Amerikában.

Egy a múlt évben Buffalo-ban tartott gyűlésben Uré Quaid püspök fényes beszédében jellemezte az iskoláügyet és nevelést. Beszédéből néhány töredéket bemutatunk olvasóinknak.

A nagy táborok, melyek napjainkban a szellemi küzdelmeket vívják, már a jövő útközzeit is elfoglalják dönteni. Napjainkban a nép tartja kezében a hatalmat és a szavazó ládika az a hely, a melynek segítségével tenn tartja. Hatalma pedig tulnyomó, ha a politikusokkal és a pénzemberekkel meg nem vásároltatja magát. Ha a nép ellenül a pénznek és a megvesztegetésnek, akkor az uralmat nem lehet kezéből kiragadni, akkor úgyszólván a néptől függ a világ jönléte. . . .

5) Ambrus József „Paphonvédek Albuma“ 2, 1

*) Dr. Prohászka O. a „Kath. Hívt. Folyóirat“ legújabb számában.

A katolikus egyház munkálkodásának tere jelenleg sokkal nagyobb körre terjed, mint bármikor azelőtt. Egyik legnagyobb feladata az ifjúság nevelése, hazánk leendő férfiai-
nak és nőinek a nevelése. Elég nagy szerencsétlenség volna az emberiségre nézve, ha ezt a kötelességet az egyház nem volna képes teljesíteni.

A szülőknek jogaik és kötelességeik vannak, de nem kevésbé gyermekeiknek is. Mivel együttül beszédek nem lehet olykor hallani a szülők szájából! Az atyának két-
ségkívül jogában áll, hogy gyermekeinek nevelése fölött határozzon; azonban egyetlenegy atya sem foszthatja meg gyerme-
két az isteni jogtól, attól a jogtól t. i., hogy Istent és az örök igazságokat im gismerje. Ez a gyermeknek legszentebb és legérthetlenebb joga. Az a nevelés, mely Istent kikü-
szöbéli, jogtalanság, sőt bűn.

Nincs kizárva annak veszedelme, hogy a gyermekek jövőre oly nevelésben fognak részesülni, sőt már ma közel vagyunk ehhez a veszedelemhez; nagyobb veszedelem pedig, mint a mió a katolikus iskolák bezúntatása, alig gondolható. A küzdelem, melyet most folytatunk, egyszer a történelem lapjaira fog kerülni ezen szavakkal: találkozunk az ellenséggel az iskolában és a győzelem a miénk!

A mi egyházközségi iskoláink a világi tudományokban eredményesen versenyezhetnek a kimeríthetetlen anyagi eszközökkel rendelkező állami iskolákkal, melyeknek tanítóit nem kell a takarékoság szemmel tartásával alkalmazni, és a melyekben a tanulókat minden kigondolható tudományokban oktadják. Az iskolai épületek tekintetében is sikerral vehetjük fel a versenyt, mivel iskoláink minden jogos követelésnek megfelelnek.

Tanítóink rendkívüli eredményt mutatnak fel; a kor kívánalmainak eleget tesznek és versenyezhetnek az ország legjobb iskoláival. Növendékeink sikeresen teszik le a legnehezebb vizsgálatokat, a melyeknek eredményét módjában van mindenkinek figyelemmel kísérni, ellenben az állami iskolákban tartott vizsgálatok eredményét titokban tartják.

Az iskolák fenntartására a katolikusok ezereket meg ezereket fizetnek, úgy pl. csupán Boserler-ben 350.000 dollárt; így tulajdonképpen ezt az összeget az államnak ajándékozzák, mivel nélkülök körülben neki kellene fenntartania az iskolákat. Mindazonáltal csak üldözés és küzdelem a jutalom, mely annak fejében az egyházközségi iskoláknak viszonzásául jut. A katolikusok azonban ezt is türelmesen elviselik; de ha végre anyira akarnánk vinni a dolgot, hogy a vallást ragadják el, akkor minden polgárnak legfőbb kötelessége ez ellen a kísérlet ellen a sikra szállani.

Minden gondolkozó polgár meg van arról győződve, hogy a tisztán csak értelmi nevelés vallásos oktatás nélkül oly nemzetet állít elő, amely csupán hitetlenekből fog állani. Igen számos szülőknek lelkiismeretét terheli az a vád, hogy gyermekeik nevelését ebben a tekintetben elhanyagolták. Csak együttül beszélhetnek így: „Hadd gondoskodjék az iskola a világias nevelésről, a vallásos nevelésre legyen a családnak gondja!” Ugyan van-e olyan atya, a ki kellő időt szentelhetne gyermekei oktatására? Azt a katolikus apát pedig, a ki elmulasztja, hogy gyermekeinek a vallásos nevelést megadja, Krisztus is elfogja magától utasítani.

Sokan nyilvánvalólag niúcsenek tudatában az igazi polgári állással járó kötelességeknek. Mi nem szólítjuk fel, hogy szavazásuknál a katolikus iskola jogaiért fellépjenek, mert az hiábavaló fáradság volna. Szabad elhatározásból, felhívás nélkül kell a kath. polgároknak jogaikat érvényesíteniök, követeléseiknek tiszteletet szerezniök. Ha bekövetkeznék az az idő, mely Amerikában a nőknek általánosan meghozná a szavazati jogot, sok minden máskép fordulna. Ha valami a lelkiismeretet érdekli kérdés, vagy az ifjúság java forog kérdésben, a nők nem riadnak vissza a politikusokkal való küz-

delemtől és úgy szavaznak, a miképen a férfiaknak kellene ha bátorságuk volna meggyőződésüket érvényesíteni. Ha azonban nem szavazhatnak is, de tudnak imádkozni! Imádkozzának tehát gyermekeik java érdekében, hogy az ellenség, mely az egyházközségi iskolákat államosítani vagy az egyház befolyása alól ki akarja vonni, valjón kudarcot!

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Püspök urunk** f. hó 3-án érkezett Budapestről vissza székhelyére. Eljött püspök urunkkal az ő édes anyja öv. *Majláth Györgyné* ő excellenciája is, ki előre láthatólag néhány hétig fog városunkban időzni.

— **Püspök urunknak** f. é. I. körlevelét — melyet lapunk zártakor kaptunk meg, — jövő számunkban fogjuk részletesen ismertetni.

— **Uj apátok.** A király *Neurührer Ödön* brassói plebánosnak a Szent-Katalinról nevezett brassói — és *Várady Viktor* nagyszabeni katonai plebánosnak a Szent Andrásról nevezett visegrádi címzetes apátságot díjmentesen adományozta. Ad multos annos!

— **Nagybőjti szónoklatok és ajtatossági gyakorlatok.** A székesegyházban — ösrégi és kegyeletes szokás szokás szerint — hetenlinc kétszer lesz szónoklat é. p. *vasárnap* d. u. 3 órákor, tartja *Kopacz Gergely* székesegyházi káplán és *pénteken* d. u. 4 órákor (a német ajku hívek részére németül) tartja *Vass Albert dr.* theol. tanár; az *irgalmas nővérek templomában szerdán* d. u. 4 órákor szentbeszéd, tartja *Zomora Dániel* székesegyh. kanonok és plebános. *A szentkeresztutal a hívek vasárnap* d. u. 4 órákor az irgalmas nővérek — és *csütörtök* d. u. 4 órákor a szt. Ferencrendiek templomába fogják járni.

— **† Tibád Antal.** Udvarhely vármegye nagy szülöttje, a székelység lángeszű fia, vezére, támasza és oszlopa, kadicfalvi *Tibád Antal* közigazgatási bíró volt bellgyi államtitkár, országgyűlési képviselő stb. f. hó 1-én Budapesten elhunyt. A mily szépen, épen oly igazán mondja a boldogultól a székelynép nevében alakult rendező bizottság által kiadott gyászjelentés: Kialudt a faklya, mely világot terjesztett a székel nép előtt és melegét árasztott szívünkben; leballott a csillag, mely utmutatónk volt a nehéz küzdelemben. Elvesztettük édes testvérünket, ki büszkeségünk, dicsőségünk vala. Az egész székel nemzet gyászna, zokogása kíséri őt utolsó útján. — A nagy halottat Budapesten beszentelték — püspök urunk is jelen volt a szertartáson — aztán Székely-Udvarhelyre szállították s itt a szt. Ferencrendiek templomában tették ravatalra. F. hó 5-én volt a temetése. Az ünnepi requiem után, melyet a temetési szertartással együtt a boldogultnak meghitt barátja nags. *Jung-Cseke Lajos* apát és sz.-udvarhelyi plebános végzett, megindult az óriási gyászmenet Kadicfalvára és itt helyezték a székel nép sírása, zokogása közt örök nyugalomra. R. i. p. s.!

— **Volta a kath. vallásról.** Volta, a híres természetű, 1815-ben a következőket írta egyik barátjának: „En mindig a katolikus vallást tartottam az egyedüli igaz vallásnak és tartom ma is. Nem tudom eléggé megköszönni Istennek, hogy ezt a természetfölötti hitet belém öntötte. Soha sem mulasztottam el ezért e hitben még jobban megerősíteni magamat és mindazt kerülni, a mi bitemben megrogatott volna. Figyelemmel és alaposan tanulmányoztam az okokat és felfogtam azokat. Igy találtam meg a katolikus vallás igazságának legerősebb bizonyítékát“.

— **Felekezeti béke és ref. papjaink.** Nem szándékunk e helyen ref. papjainkkal polemikába bocsátkozni minden bennünket elklóbozó két táborra osztó ügyeinkben; egyszerűen csak figyelemzést akarunk, hogy igen rossz szolgálatot tesznek az auniyri hangoztatott felekezeti békének mindazok, a kik az elvi harcok magas színvonaláról alászállva, a másvallásúnak vallási gyakorlatait ginygnyolják s papjaikat legszentebb ténykedéseik közepette, habár elbeszélés alakjában is, oly förtelmes bínról vádolják meg, melyhez hasonlót a bínrók krónikájában biába kerestünk. És ezt cselekedte a Kolozsvárt megjelenő „Vasárnap” című ev. ref. ájtatossági lapocska, mely postai téves kiosztás folytán véletlenül került kezünkbe. Ez idei febr. 2-áról keltezett számában, „Kisértés” című tárcájában egy kath. káplánt szerepeltet s azt úgy tünteti föl, mint a ki a legalábbabb családságokkal törekedik a ref. híveket a kath. vallásra nemcsak csábítani, de kényszeríteni, s a ki egy esküvőre készülő leánynak gyónását kihallgatva, őt a feloldozás helyett ott a gyóntatószékben bínré csábítja. Nos hát tiszteltes urak! ha ilyen szellemi eledelkel táplálják önök híveiket vasárnaponként, akkor egy cseppet se esndálkozzanak afölött, hogy ha e nemzet polgárainak szívébe, száj és százféle ellenségeink nagy öröme, a kölesönös keresztény szeretet s társadalmi egyetértés gondolata helyett adáz gyűlölködés, polgári megboszlás költözködik s a kivánatos felekezeti béke köztünk megbomlik. Önök „nagy” magyarok! Szeretettel kérjük tehát önöket édes és közös magyar hazánk érdekében, hogy ezt a vallási elvekkel amugy is széttagolt nemzetet, legalább társadalmilag ne állítsák egymással, mint egymásra agyarkodó ellenségeket szembe.

— **Vázsonyi, Várkonyi, Bokányi et Comp. haláltétele a Nemzeti Kaszinóban.** A Nemzeti Kaszinó az idén is fényesen ünnepelte meg nagy Széchenyi emlékét. Összegyűltek ezen alkalomból közelítünk kitűnő ségei és társadalmunk előkelő nagyjai igen sokan az ország legelső társadalmi körében. A Széchenyi-serleget dr. Vecsey Tamás, a budapesti tudomány-egyetem tudós rektora áldotta fel a „legnagyobb magyar” emlékére. Nagy fontosságú beszéde folyamán azon óhajának adott kitéjezt az illusztris szónok, hogy Széchenyi műveiből állítsa össze a tanügyi irodalom a hazafiság kádját, melyben megfelelő olvasmányt találjon az ifjúság. Ezt két indokból kívánja a szónok. Először azért, mert Széchenyi műveiből nemcsak tudomány, hanem erény is meríthet az ifjúság. Másodszor pedig azért, mivel Széchenyi irataiból és alkotásainak szelleméből sok szépet, jót, igazat, hasznost és hazafist tanulhat az ifjúság, a mire ma nagyobb szükségünk van, mint valaha. „Mert — ugymond a jeles szónok — a kozmopolitizmusnak és a kívándorlásra is kész ubi bene ibi patria iránynak álrpóté-tai szaporodnak s már-már ablakaink alatt bömpölyögnek a nemzeti szín és a Szózat nélküli internaciós körmenetek, főbukkannak egyes nihilista és anarkista fanatiku ok”. — Ezt a valóságos haláltétele a hazátlan szociál-demokráciára a legilletékesebb bíró, a magyar nemzet előkelőinek és nagyjainak jelenlétében, épen a legalkalmasabb pillanatban hirdette ki. Es most harsogjon végig az ezen a szép hazán „Dévénytől a togarasi bércekig,” halja és szivlelje meg azt minden igaz magyar, szivlelje meg a lelkes ifjúság s merítsen új inspirációt belőle a nemzetetlen kozmopolitizmus ellen indított édvös harcában!

— **Sulyos vád, ha igaz.** Az egyik székelytől lap a székely nép erkölcsi sulyedésének okát a valásoktatási hanyagolásában ismeri föl, írván erről a következőket: „Nem vettek komolyan az iskolának ezt a fontos feladatát. A pap eltolni szerette magától, a tanító pedig nem értett és ért hozzá úgy, hogy annak lényegébe batolva kézzelfogható szímarany igazságait tehesse közkincsé, az emberi léleknek búban, örömben, szerencsében avagy szerencsétlenségben táplálékává. Nem egy iskolát ismertem, hozzá teszem, felekezeti iskolát, melynek papja nem akarta tanítani a vallást, a tanító pedig kényszermunkának tekintette, mert nem az ő, hanem a pap

kötelessége amint hogy úgy is van. Ha aztán a közégi és állami iskolákat tekintjük, hol olyan vallástaniok működnek, aminők közlgybe esnek, épen nem dicsekedhetünk a vallásos nevelés eredményeivel”. — Hát ez bizony sulyos vád, mindazokra nézve a kiket illet, ha igaz. —

— **A misszió egyesület tagjainak, nem különben azon fűd lelkész uraknak, kik községekben missziót akarnak tartani szives tudomására hozom, hogy fűd Romaisz Ferenc baranya-nádasdi plebánus ur, a „Népmissziók kézikönyve” című nagybecsű munkáját az erd. egyhm. papságnak 3 kor. 60 fill. helyett kedvezményképen 2 kor. 30 fill. szives adni, ebből a 30 fill. portóra megy. A könyv fűd. Wajdits Gyula spirituális, t. kanonok urnál rendelhető meg Pécssett. Igen célszerű egyes keületekből egyszerre több példányt rendelni meg, mert így a portó olcsóbbá kerül. E könyvet megszerezni azért is szükséges, mivel az ebben levő utasítások lesznek szemelött tartalva a missziók alkalmával.**

Zomoró Dániel.

— **A theologiai tanulmányi rend kibővítése.** Ausztriában az illetékes tényezők: már alapo-an meggyőződtek arról, hogy a theologiai tudományi rend korszerű kibővítésének kérdése már-már égetővé vált. Ez a meggyőződés, mint a megindult tárgyalásokból észleljük, ma már nem csak az egyetemi theologiai karokon tört magának utat, hanem legújabbán az illetékes hatóságai tényezők: a püspöki kar és az osztrák közoktatásügyi miniszterium is behatóan és kedvező módon kezdték vele foglalkozni. A terv az, hogy újabb tanszékeket állítsanak fel részint a nagy tanszakok megosztására, részint a még külön tantervvel nem bíró tanszakok művelésére.

— **A katolikus hierarchia jelenlegi állása.**

A vatikáni nyomda La Gerarchia Cattolica című hivatalos kiadványából átvesszük a következő adatokat: XIII. Leó pápa címe ez: „Szentésges atyánk XIII. Leó pápa, római püspök, Krisztus helytartója, az apostolok fejének, szent Péternek 263-ik utódja, a katolikus egyház főpásztor, Nyugat-pátriarkája, Olaszország primása, a római egyházi tartomány érseke és metropolitája, a római szent egyház világi birtokainak szuverénje.” A pápa után következik a szent kollegium. Jelenleg van 67 bírnok, 3 kalap gazdátlan. A 67 első bírnok között már csak 3-an vannak, a kiket IX. Pius kreált. E szerint tehát el lehet mondani, hogy a szent kollegium körülbelül minden negyedszázadban megújul. A három Piuskreatúra: Ledochowski, Oreglia és Parocchi. XIII. Leó bírnokai közül a legidősebb, a bírnokságban Neto lisaboni patriárka, korra nézve legidősebb bírnok Celesia palermói érsek 91 évesével. A szent Collegium dekánja, Oreglia püspök-bírnok 73 éves, 28 év óta bírnok, Ledochowski bírnok 80 éves, 27 év óta bírnok. A legifjabb bírnokok: Skrbensky prágai bírnok 39 éves, Vives y Tuto 48 éves, Svampa 51 éves, Ferrai és Martinelli 52 évesek, Ferrata 55 éves. A bírnokok közül rangra nézve 6 püspök, 52 áldozó, 8 szerpap-bírnok. Olaszok 40, más nemzetekből valók 27, és pedig francia 7, német 2, osztrák-német 1, cseh 1, lengyel 1, olasz-szlóven 1, magyar 2, portugál 1, belga 1, amerikai 1, angol 1, irelandi 1, spanyol 4, ausztrálai 1. Rómában székél 28. A szent Collegium tagjai között szerzetes 9, és pedig 1 ferenc-rendi (Neto), 1 kapucinus (Vives y Tuto) 2 bencés (Celesia és Vaszary), 2 oratoriánus (Capecelatro és Perraud), 1 karmelita (Gotti), 2 augustinus (Ciasca és Martinelli), 1 jezsuita (Stembuber), 1 dominikánus (Pierotti). A múlt évben elhunyt 2 bírnok, ezidő 1. XIII. Leó pápa kormányzása óta elhalt 138. A bírnokok után következnek a patriárkák és pedig összesen 17, kik közt 8 lat., 6 keleti szerzetes. Aztán jönnek az érsekek és püspökök, és pedig 724 latin és 52 keleti szerzetes.

— **Oltáregyesületi ügyek.** Magyarazuk az egyszerűbb ruhák készítésének módját, hogy ne szoruljunk más segítségre. Olvassuk szivesen és vegyük hasznát gyakran. Mielőtt azonban a részletes utasításokra térünk, jegyezzük meg a következő általános szabályokat.

1. A munka legyen szépen és tisztán kidolgozva. Isten számára van! Midőn Dávid a templom tervét és az építéshez összegegyített kincseket fiának Salomonnak átadta, e komoly szavakat mondá: „Nagy mű; mert nem ember számára készült a lakás, hanem Istennek!” Mondjunk hasonlóképen mi is, midőn egyházi ruhákat varrunk: „Munkánk nagy valami; mert most nem ember, hanem Isten részére varrok”. Az udvari szabó bizonyára a legnagyobb pontossággal készít el minden darabot a fedelmi család részére. Kevesebb figyelmet fordítunk mi munkánkra, midőn az ég és föld királya számára dolgozunk?

2. Azon darabokhoz, melyeknek egyházi előírás szerint *vásznonból* kell lenniük, semmi szín alatt nem szabad félévsnat vagy chiffont használni.

3. A vászon legyen tökéletesen fehéritve *korporálék* számára.

4. A vásznat mindig szárányában kell vágni. Ez a figyelemzetetés talán fölöslegesnek látszik; a tapasztalás azonban azt mutatja, hogy egyik-másik helyt nem épen használtak. Igen finom vásznat elővigyázattal szakítani lehet, miként a chiffont. Az ember biztosabban balad s nem rontja a szemét.

5. Ha az ember valamit csipkével szegélyez, ne akaron a sarkoknál takarékoskodni. Nagyon lazán hagyni nem volna szép; de még kevésbé tetszetős az olyan munka, a melynél a csipkék nagyon ki vannak húzva. Keresetlentül kell, hogy az a sarkak között menjen. A hol csipkét el kell vágunk vagy összevarrunk, varjuk ott jól össze, nehogy már az első mosáskor a szálak kiszakadjanak s a csipke csakhamar csipkéhez se hasonlítson.

6. Használjunk finom tüt és finom cémát. Gyakran azért nem lesz szép a szorgosan kidolgozott munka, mert nagyon vastag fonalat használunk. Kézmunka a gépmunkánál többet ér. (Folytatjuk.)

Eucharisztikus gondolatok. Legyünk hívek az isteni Mester naponként való meglátogatásában, dacára a kifogásoknak, melyeket fáradság vagy elfoglaltság címén támaszthatna lanyhaságunk. Legyünk fáradhatatlan buzgók ama társulatok, egyletek terjesztésében és főtartásában, melyek a legmértősebb Oltáriszentség tisztelése vonatkoznak. Legyünk bőkezűek a templom és oltár ékesítésében. Ne féljünk a pazzariástól, ha Jézusról az Oltáriszentségben van szó. Kérünk virágait szárujk az Oltáriszentségnek. Egy templom mellett se haladjunk el a nélkül, hogy oda be ne lépünk. Tegyük fel magunkban az Oltáriszentség előtt, hogy a lelkeket hozzá vezetjük. Gondoskodjál a szent edények és kendők rendszeres állapotáról és tisztaságáról. Gondoskodjál arról, hogy kellő tisztelést és áhítatot tanúsítsanak különösen azok, kiket hivataluk vagy foglalatosságuk az Oltáriszentség közelébe vezet p. o. sekrestyések, ministráns fiúk. Szeresd a templomot! Minél szegényebb, annál inkább örködjél tisztasága felett. Ha utazol, a templom látása emlékeztessen az Oltáriszentségre. Az Ur Jézus szívesen lát maga körül égő gyertyákat és virágokat, de még szívesebben égő szíveket és érengvirágokat.

Egy prédikáció vázlat: A gyermek vonalma édes anyához. A lélek vonalma az Oltáriszentséghez. Mi szakítja el a vonalmat? Nem a szegénység, nem a megvetetés, nem a betegség. Quis nos separabit a charitate Christi? An . . . an . . . an . . . ? (Corinth. I. 3, 11.) Egy van ami elszakítja a lelket Jézustól: a halálos bűn. Ne gondoljuk, hogy a halálos bűn a feyházak celláiban van, közöttünk van, talán beuntunk rágódik. E számlálása az életből merített halálos bűnöknek. Ezek szakítanak el Jézustól, ezek tesznek hidegekké, lanyhakká az Oltáriszentség iránt. Ezek merevítik meg térdünket, mikor le kellene borulni Jézus előtt, ezek tartanak vissza a szent áldozástól. Ments meg bennünket Ur Jézus a halálos vétektől, vagy ha bele estünk, adj bűnbáó szívet. Mea culpa!

Egy gondolat farsang utójára. Egy kis gyermek sokáig nézegette a szobában függő keresztet. Mikor édes anyja kiment, nagy nehezen oda húzotta a széket s levette a fal-

ról a feszületet. Ekkor belép az anyja. „Mit csinálsz fiacskám a kereszttel?” „Anyaszkám, ezeket a szegeket akarom kihúzni a Jézuska lábából és kezeiből, miket a zsidók vertek oda, hisz ugy fajhat a Jézuskának!” A farsang utóján tartani szokott szentségimádás célja: a szent gyónás és imáadás által gyógyítgatni a bűn által vert sebeket Jézus szíven.

Gondolat hamvazó szerdára: Nézz tenyeredbe, két „M“-t látsz ott: memento mori. Gondolj a halálra.

A templom nyitvatartása mellett. Vásárolt tárgyaimat régi papírdarabba csomagolták, ezen olvastam a következő történetet: Egy öreg kálvinista advent utolsó hetében a templomba indult, hogy ott az „urvasorával” éljen. A templom ajtó bezárva, habár már egy órája is elmúlt, hogy harangoztak. Sem pap, sem mester. Az öreg a hideg miatt zsörtölődni kezdett s aztán így szól magában: „Megyek oda, hol a templomot egész nap nyitva találom, katolikus leszek.” Amint mondta, úgy is cselekedett. Tartuk nyitva templomainkat! Ne tőrjünk azt, hogy a sekrestyés levetkezettve a papot s előlva a gyertyákat, a kulcs-csomókat zörgetve szidia s tolja ki a híveket a templomból; s aztán nagy zörgésekkel bezárja az ajtókat és másnap reggelig oda ember be nem teheti lábát. Sed inprimis nos debemus bonum exemplum dare fidelibus in adoratione SSSti. Csak nem rég hallottam egy hívőt elég oktanlan de a plébánosra fényt vető megjegyzést: „En nem tudom mit csinál a plébános órahosszat a templomban, abban a nedves hideg levegőben!” A másik így oldotta meg a kinyitás kérdését: a templom ajtó elé deszkából csinós előcsarnokot csináltatott, ez tehát teljesen zárt, senki nem láthatja, van-e ott valaki; a templom ajtón belül, ott a hol a kórus kezdődik, közönséges lécajto van, mely egész nap zárva tartatik. Mindig van egy-két imádkozó hívő az előcsarnokban.

A kántor és sekrestyés tulajdonságai. Szükséges, hogy legyen élő hite és jámbor érzülete. Még most is élenken emlékszem; mint gyermek nagyon szerettem orgonát nyomni. A kántor a szílnetek alatt (tehát az Urfelmutatás alatt is!) tubakkal kínálta a choruson levőket s étkelen tüszentéseket vittek véghez: s rá elkezdettek énekelni: „Most lett a kenyér” . . . vagy pedig a könyv és kotta forgatással foglalkoznak -- most is! — a mi nagyon zavarólag hat a papra. Szóljak-e a sekrestyésekről? — nem, elhagyom, csak utjúsuk föl saját tapasztalatainkat e tekintetben. A hol az élő hit elvész, ott csakhamar elvész a szent dolgok iránti tisztelést is. A templom szolgálat iparrá slyved, hanyagul, tisztelentlül végeztetik. Azon vannak, hogy minél hamarabb vége legyen a szent misének, a kántor nagy zörgéssel csapja le a játszó asztal tetefét, a sekrestyés nagy zörgéssel zárja a sekrestye ajtót. Élő hit és jámbor érzellet uralkodjék mindentül!

Még egyszer az öröklámpáról. A hozzá való olajat egy egész évre 12–14 frtért hozassuk meg, eddig Bécsben lehet a legjobbat kapni Gratznál, ezzel az olajjal nincs semmi baj, a bél száraz helyen tartandó — legjobb, ha a lelkész saját szobájában tartja. Vegyük le gyakrabban az öröklámpát s tisztogattassuk meg felügyeletünk mellett, vigyázzunk arra, hogy az öröklámpa oly magassan legyen, hogy bele ne ütközhesselek, hogy az olaj ne cseppegen a lámpa alsó karikáján le a padozatra ott piszkos foltot hagyván.

Kolozsvárról 16 új tagot jelentettek (322).

A korondi egylet idáig begyűlt tagsági díj fejében 20 k. küldött.

Felszólítást kaptunk a kath. egyesületek országos szövetségétől a belépésre. Kanter apát ez ügyről nekem azt írja: „mértőzassék okvetlenül odabátni, hogy az erdélyi egyesült oltáregyletek lépjenek be e szövetségbe. Ez a szövetség ugyra van hivatta. Nekünk nem szabad abból bíányoznunk”. — A vasárnapi gyűlésből kifolyólag okvetlenül belépünk.

Cs.-Szem.-Miklóson jan. 19-én alakult meg az egylet, a tagok száma 128. Ugyanakkor a filiális *Borzsova* sem maradt el, a borzsovaiek is egyletté tömörültek 68 taggal. Beküldöttek 4 k. 40 f. tagsági díjat.

Királybányáról írják: „az oltáregylet feltétlenül beválik.

A buzgóág most a téli időben csökkent, mit a ruha hiánya és a kevésbé járható utaknak tudok be.

Akosfalváról írják: „Az oltáregylet bithőzségemben a hívők buzgalmát nagyban növeli és erősíti, a tagok száma növekszik. A szentségekhez többen és buzgóbban járulnak, sőt a másvallásúak is kíváncsiságból eljönnek az első vasárnap.”

Éteden az oltáregyesület a nép buzgóágára és hitben való erősségére nézve — „a sátán és szolgáló dühös támadásai ellenében” — igen jó bátással van. Jézus nevenapján és nyolcada alatt 56 tag közül 53 gyönt és áldozott.

Szárhegyről 40 k. 20 f. tagsági díjat küldöttek.

Fenyédről újból küldöttek 7 k. 50 f. A tagok lelkiismeretesen végzik a kijelölt órai imádat, az oltár mindig szépen fel van tisztítva. A szt. beszédet azért tartom délelőtt, mert délután a vespéryre a férfiak egyáltalán nem járnak. (Kocsma!) Ezen a bajon majd fog segíteni az a kis sereg, mely az Ur Jézus köré gyülekezik az Oltáriszentség imádatára.

A borbándi egyesület 50 k. tagsági díjat küldött be, „pedig a tagok mind szegények s most kereseti forrással sem bírnak.”

A Központi egyesület farsang három utolsó napján közös szentségimádat tart, naponként reggel 8-tól este 5-ig. Vasárnap, febr. 9-kén Zomorá Dániel kanonok plébános, hét-főn P. László Polykarp tart. főnök, kedden dr. Kóródy Péter theolog. tanár urak fognak prédikálni, naponként 5 óraker.

Csütörtökön tiszteletgek az olt. egyesület tisztviselői a kegyelmes aszsonynál és ő méltóságánál azon alkalomból, hogy szerencsésen és jó egészségben megérkeztek s egyszerűen meghívták őket a vasárnapi gyűlésre és az ájtatoságra.

A egyesületi tagok nagyhét előtti héten három napon lelkigyakorlat tartanak. A lelkigyakorlatot valószínűleg Lollok József lazarista atya fogja tartani, kit különben nagyhét elejére a kispapok is örömmel várnak.

Adományok (bárcsak ezen cím alatt állandó rovatot lehetne vezetni!) Dr. Vass Albert theolog. tanár két karinget, Willersdorfer Ferenc lakatos mester egy csinos perselyt ajánkozott az egyesületnek. Isten fizesse meg!

I R O D A L O M.

* **Irodalmi jelentés.***) Az érdeklődő közönségnek tisztelettel jelentem, hogy a „Székely Katholikus Hírlap” elhagyta a nyomdát és várja a megrendelők hosszú sorát, tetemes anyagi áldozatba kerülve a kiadása. A mű minden ízében székely, terjedelme: 29 iv. Tartalma: ünnepi, vasárnapi és alkalmi egyházi szentbeszéd, s nagy böjti ciklus: a „Megtérés”-ről. Ára 6 K. és a postaköltségek bitorozása — utánvétellel. Néhány példányban erga sacra is. Lembény, 1902. január 30. u. p. Bereck. Háromszékvm, László József plébános.

* **Ecce homo** a címe P. Abel Henrik S. J. kitűnő böjti kurzusának, a mely 1 kor. 60 fillérért rendelhető meg. Ugyanazon országos hírű jeles egyházi zónok még más két böjti kurzust: Missió beszéd (Ára 2 kor. és Böjti szt. beszéd (Ára 1 kor. 60 fill.) becsátott közhasználatra. Az utóbbi kettő már csak néhány példányban kapható s rövidítés második kiadás alá került. Méltatni fölösleges e böjti kurzusokat, a melyek több ezer példányban forognak közhasználatban. Jellemzősük elég annyit feljegyezni, hogy

*) A „Közművelődés”-sel cseréviszonyban lévő lapokat és folyóiratokat ezen irodalmi jelentés közlésére tisztelettel főkérem.

L. J.

**) Lapunk egyik legközelebbi számában fogjuk érdemlegesen ismertetni.

Szerk.

ezen szent beszédek hatása alatt több szabadgondolkodó tért a kath. egyházba. Mind a három kötet együtt megrendelve 5 kor. előre beküldve. Cim. Oktató Népkönyvtár Budapest, VII. Csömöri-út 32. sz. — Ugyanott jó könyvekből tartalmas könyvjegyzék kapható.

* **A „Mátyánk”** a címe azon kedves broslárnak, a mely Wetzel Xav. Ferenc tollából magyar fordításban is megjelent. A hét kérés van e könyvecskeben tárgyalva. A megszólítás és előszóval együtt 9 fejezetben szól a szerző az Ur Jézus szép imádságának beltartalmáról, szépségéről, megnyugtató hatással van az olvasóra a könyvnek minden sora. Előviláglik azok közül az isteni mester magasztos értelme: quae sursum sunt apite non quae super terram. Balzsam a 62 oldalas könyvecske minden sora, az élet mostohasága alatt görnyedő lélekre. Megrendelhető 50 fillér ellenében az Oktató Népkönyvtár szerkesztőségében. Budapest, VII. Csömöri-út 32. Ugyanott ugyanazon szerzőnek A férfi (Der Mann) c. kitűnő könyve is megrendelhető 80 fill.

* **Keresztúti könyvecskek** magyar és tót nyelven. A keresztút járásának módja az Egyház által előirt imák és énekekkel a magyar kiadás több ezer példányban forog közközezen. Füzve 60 fill. Kemény köt. 40 fillér. 100-anként egyszerűen megrendelve 30 fill. A tót kiadás Krizova cesta. Füzve 26 fill. kem. köt. 40 fill. 100 egyszerűen megrendelve a 30 fillér. Különösen a tót kiadás egyesíti magában a tót nyelv sajátosságait s azért igen kerest. Megrendelhető Oktató Népkönyvtár címén Budapest VII. k. Csömöri-út 32. a pénz előzetes beküldésével. — Kérjünk jó könyvekről tartalmas árjegyzéket.

* **Kersch Ferenc** karnagy kántor könyvének II.-ik része is most hagyta el a sajtót. — Tartalma: 16 ének a legméltóságosabb Oltáriszentségről, 27 szebbnél szebb Mária ének melyek közül különösen kiemelendő a bold. Szűz menyemomente ünnepeire írt 44 Zoalt. mint Introitus „Gaudeamus omnes in Domino,” továbbá Gradualere: „Propter veritatem et mansuetudinem et justitiam”. ésb. Offertoriumra: „Assumpta est Maria in coelum.” — Ezen énekek közül még kiemeljük az örökké szép: „Angyaloknak nagyságos aszonya” című Mária éneket stb. effélet. — Ott látjuk a „Loretói litániát” choral dallammal és két népies dallammal, melynek szerzői ismeretlenek, — a bold. Szűz karverseit (a négy Antiphonát), melyeknek dallamai mind a XVIII. századból vannak. Ott találunk továbbá énekeket különféle szentek tiszteletére és a „Minden szentek litániát” latin és magyar szöveggel. Ebből látjuk, hogy a II. füzet a leggyakoribb használatu énekeket tartalmazza s pedig egyszerű nemes stílusban harmónizálva; minden egyes ének három, sőt több, tehát százakra menő szebbnél szebb közzjátékokkal van fűszerezve, melyek mind contrapunctikus feldolgozásokkal az ember lelkét ábitatra ragadják és igazán fölemelik az égiekhez. — A hogy az első füzetről megirtuk volt, hogy az egy korszakalkotó, kitűnő munka s valódi kincsébánya, mely utat tör az egyházunk saját ősi zenéje elérésére, ugy a második füzetre nézve nemcsak feuntartjuk ítéletünket, hanem határozottan mondhatjuk, hogy ezen művel semmivé teszi Kersch a mostani egyházi zenének beállott hanyatlását, semmivé teszi ezen 100 ének bűnét, mely ma már lavinává olt. — Szívesen csatlakozunk az általános kritikához, mely eddig is az elismerés és dicséret legnemesebb hangján méltatta Kersch kántor könyvének I. füzetét. A füzet ára egyenként megrendelve a 5 korona előfizetési árban, egyszerre megrendelve 16 koronáért kapható a szerzőnél Esztergomban.

Resch L. György,
székese gyházi karnagy.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Ágost.

Szerkesztőtársak: Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafebérvárt.